

מציאה בחדר הכספת של בנק

הנה בדבר מציאה שמצא אחד לפני שנה במקום הנעשה ליכנס שם האנשים שיש להם תיבות שמירה שם ששוכרין מהבאנק ובאים לשם כל אחד מהאנשים כשצריך ליקח משם במפתח שיש לו כל הזמן שדלתות הבנק פתוחות, ומסר המציאה להמשטרה ונתנו לו כתב חתום שיחזירו במשך זמן אם לא ימצא האובד, ועכשיו אחרי עבור שנה ופרסמו את האבדה ולא בא שום אדם התעורר להם ספק אולי כיון שנמצא במקום השייך להבנק שייכת להבנק אף שהוא מקום דריסת בני אדם, ורוצה כתר"ה שאכתוב בזה דעתי העניה.

הנה במצא בגל ובכותל ישן שהוא של המוצא וכן במצא בחנות ובשלחנות ובלוקח מן התגר הקשו בתוס' בב"מ דף כ"ו ד"ה דשתיך דליקני לו חצרו לבעל הגל וכותל ובעל החנות ותירצו דאין חצר קונה בדבר שיכול להיות שלא ימצאו לעולם, ומפורש ברא"ש שם גם בהא דעשאו פונדק לשלשה נכרים ומצא שם אבדה דהרי אלו של המוצא כתב בטעם שלא קנה בעל הפונדק מטעם דכיון שהוא פונדק ומשכירו תמיד אין עתיד לימצא לבעל החצר, הרי שסובר דמה שלא עתיד לימצא לבעל החצר מחמת שיקחנו המוצא גמי דינו כמו שלא מצוי לימצא לבעל החצר מצד המציאות, ואינו מחלק בין שהשוכרים הפונדק יהיו ישראלים או נכרים, דלבד דלא מחלקי בזה, הרי הוא מוכרח מהא דעתה השכיר לישראל ואם כשהדרך לשכור לישראלים היה קונה בעל החצר משום דישראל יחזיר לו, הרי יש לו לבעל החצר לקנות עתה דהרי היה עתיד אבדה זו לימצא לבעל החצר ומה לנו שאחר שיצא ישראל זה אפשר ישכיר לנכרי, אלא ודאי שאין חילוק, וגם בבאנק שהדרך רק לישראלים גמי לא קנה בעל החצר, משום דמה שנעשה החצר שמור ע"י אחרים אינו מחשיבו לשמור שיתחשב כידו ושלוחו של בעה"ב. וכוונת הרא"ש במה שכתב דכיון שהוא פונדק ומשכירו תמיד אין עתיד לימצא לבעל החצר, הוא דאילו בית שהוא משכירו לזמן גדול שברוב הפעמים איכא הפסק בין שוכר לשוכר שלכן הדרך שבעה"ב נכנס בתוכו אחר שיצא הראשון ונכנס שוכר אחר ואף כשנזדמן לו תיכף שוכר אחר נכנס תחילה לראות אולי צריך תקון, וגם בתחילת שכירות של השני

נכנס עמו להראות לו הבית ששוכר שלכן היה עתיד לימצא לבעה"ב וקנה וממילא אף שנזדמן שלא נכנס הוא של בעל הבית ויצטרך שוכר השני להחזיר המציאה לבעל הבית, אבל בפונדק שמשכירו תמיד ללינת לילה אחת ואף לאיזה ימים אין הדרך שבעל הפונדק יכנס שמה בין אחד להשני דברוב הפעמים ליכא הפסק שבכל עת מצויין עוברי דרכים שצריכין ללון איזה לילות כדפרש"י מה זה פונדק, וגם לא מצוי כל כך שיצטרך ליכנס בין אחד להשני מה לתקן שאין מקפידין כל כך, שלכן לא היה עתיד לימצא לבעה"ב ולא קנה.

ועיין בש"ך סימן ר"ס סקי"ח לענין מצא מעות בחנות וחצרו לא קנה משום דלא סמכה דעתיה כיון דרבים נכנסין ויוצאין ואפילו איתיה בחנות לא מהגי עומד בחצר אלא היכא דמצוי לשומרו ויכול לעכב שלא יטלוהו אחרים אבל הכא כיון דלא ידוע דאיתיה שם ורבים מצוין שם לא קניא ליה חצרו, והוא מהרא"ש סימן י' שלכאורה תמוה הא פסק הרא"ש לעיל מזה בסימן ו' שברוב ישראל צריך להכריז אף שהוא ברה"ר בדבר שיש בו סימן, וא"כ מ"ש דלענין לקנות בעל החנות במציאת מעות בחנותו לא קנה מטעם דרבים נכנסין ויוצאין, אלא הוא מטעם דלענין לקנות שבעינן שיהא החצר משתמרת דרך אז נחשבת כידו כדכתב הנ"י בשם הרנב"ר דכל שהיא משתמרת למי שהוא זכות לו כידו היא שאף מה שבא לידו בחצר המשתמרת הוא נותנו ויד אריכתא הוא, ובודאי לא יתן דברים שלו במקום שרבים מצוין אף שכולן ישראלים משום דעכ"פ לא יחשוב זה למקום שמור כל כך ולכן אין להחשיבו כידו לקנות מה שמונח דברים של הפקר ומציאות דאין בהן סימן מאחר דלא סמכה דעתיה להחשיבו מקום משומר, ועיי"ש בש"ך שמביא עוד יותר מראב"ן דבתים שלנו שהרבים דורסין בהן ומוצאו שם הרי הוא שלו דדומה לחנות הוא, והוא משום דבתים שלהן שהיו ברחובות שדרים שם רק יהודים היו רגילין ליכנס כל אחד לתוך ביתו של חברו בכל עת שירצו בלא דפיקה על הדלתות כמו שנכנסין לחנויות שלא היו מקפידין על זה אף דודאי היה הרגילות רק ליכנס למכירים מ"מ נסתלק בזה חשיבות ידו מבתים אלו דעכ"פ לא סמכה דעתיה על מקום זה כלידו.

ואם כן ברור ופשוט דמקום זה שנכנסין שם כל מי שיש לו שם תיבת שמירה השכורה לו הוא מקום שהרבים מצוין שם והוא של המוצא ולא שייך כלל להבנק, וכשיטלו זה הבנק יהיה זה גול מהיחיד שכבר קנה שהרי הוא דבר שאין בו סימן דכבר קנה ואף שרצה להתמיר על עצמו ומסר להמשטרה לפרסם בעתוננים שמא ימצאו הבעלים ויחזירו לו, לא הסיח דעתו מלקנות דהרי בשביל זה נתנו לו כתב חתום שיחזירו לו במשך הזמן כשלא יבואו בעלים לתבוע.

ומה שאומרים שיצא חוק שצריך המוצא למסור לבעל הרשות את האבידה, ודאי לא על אופן כזה הוא שהרי הוא דבר שאין בו טעם לומר שמקום זה אף שהוא שיווי

ממון דבית זה שלו דהבנק אין להחשיב זה רשותם אלא שהוא בדין רה"ר לענין זה. אבל לדינא אף אם קבעו חוק כזה הוא גזל ממש שליכא דינא דמלכותא להתיר גזל, וראית מדף כ"ח דתניא משרבו האנסין התקינו שיהו מודיעין לשכניו ולמיודעיו ומפרש בגמ' מאי משרבו האנסין דאמרי אבידתא למלכא, שפשוט שגם המלכא לא אמר שמי שאבד איזה דבר הוא למלכא אף שנודעו הבעלים שלא מסתבר שאף מלכות רשעים יאמרו דבר כזה, אלא אמרו שאם לא ימצאו הבעלים הוא למלכא ולא להמוצא שזה אפשר שתיקנו המלכות מחמת שלא טרח בה ותיקנו זה בשביל טובת המוצא, הרי שגם ע"ז ליכא ענין דינא דמלכותא שלכן תיקנו משום שבזה אינו דינא דהוא דינא דגזלנותא, ומה שלא חשו לטובת האובד משום דלא שכיחא, ואף אם נדחוק לומר שמלכות הרשעה אמרו אבידתא למלכא אף כשנמצאו הבעלים, יש להוכיח מעובדא דר' אמי דאשכח אודיאי דדינרי וחזייה בר נש דקא מירתת שלא יאמר למלכא עד שאמר לו דלאו פרסאי אנן דאמרי אבידתא למלכא, הרי ר' אמי היה סבור דשם היה דינא דמלכותא שהוא למלך, הא הו"ל להביאו למלכות ולמה מירתת, אלא ודאי דגם מה שאמרו אבידתא [למלכא] כשלא נמצאו הבעלים הוא למלכא ולא למוצא גמי הוא דינא דגזלנותא ורשאי למישקל לעצמו, וכ"ש שלא שייך דינא דמלכותא במה שיתקנו לבעל הרשות כשאינו כן לדינא.

מציאה בחדר הכספת של בנק

בתשובה לשאלתך * בענין מה שמצאת מעטפה ובה ניירות ערך בקרקע חדר הכספת של הבנק, ומסרת אותם למשטרה, והמשטרה השתדלה למצוא את בעל האבידה, ועברה יותר משנה ולא נמצא בעל האבידה, ובקשת לדעת חוות דעתי על פי ההלכה. אם המציאה שייכת לבנק או יש להחזירה ליד מוצא האבידה ? והנני להשיב, לאחר העיון, שעל פי ההלכה אין כל זכות לבנק לקבל את ניירות הערך, המציאה הנ"ל, ועל המשטרה להחזירם לך בתור מוצא האבידה.

החזירי למוציא

* הרה"ח ר' אלעזר הנדלס הי"ו. כדאי לציין שגם שופט המחוזי מר יהודה וייס הגיע למסקנה דומה לזו של הרבנים, ואלו דבריו: "מסקנתי הסופית היא איפוא להעתיק לבקשה, כמבוקש, ולהצהיר שהמבקש [= ר' אלעזר הנדלס] הוא המוצא של שני אגרות מלוה פיתוח... (ח' מ' אב תשל"ח)". בתוך פס"ד שם כותב השופט: "ברור לי שעמדתו התקיפה [של ר' אלעזר הנדלס] למסור את האגרות אך ורק לידי המשטרה, נבעה אך ורק מתוך דאגה כנה למציאת בעל האבידה, הוא סבר בכנות כי מחובתו למסור את האגרות לידי המשטרה ולא לידי הבנק... ולא היה לו כל מניע זר בקשר לכך. לו היו לו שקולים זרים, לא היה דבר קל יותר מאשר ליטול את האבידה לעצמו, מאחר ואיש לא היה עמו בעת שמצא את האבידה. המדובר היה באגרות למוכ"ז ולא הבנק ולא משהו אחר ידע דבר וחצי דבר על המצאות האבידה במקום". ובהמשך דבריו שם, כותב השופט: "במהלך הדיון לפני הוגשו לי על ידי עו"ד שרשבסקי שלש חוות דעת של פוסקים ידועים בעלי שיעור קומה בימינו בדבר המצב ההלכתי בסוגיה זאת, וביניהם גם חוות דעתו של הראשון לציון הרב הראשי לישראל, כב' הרב עובדיה יוסף. ב"כ הבנק... הסתייגה מהגשת חוות דעת אלו, אך לא ירדתי לסוף דעתה. מעשה ביום יום הוא שבית משפט נזקק ונעזר בספרות שו"ת לפתרון בעיה המעסיקה אותו, והאם כשהמדובר הוא בפוסקים בני דורנו הענין פסול? מחוות דעת שהוגשו עולה דעה אחידה, והיא. כי לפי ההלכה האגרות הן רכוש המוצא ואין לבעל המקום זכות בהן".

מציאה בחדר הכספת של בנק

אריזת 12.24.567

ע"ד השאלה וז"ל נכנסתי לבנק לחדר הכספות שנמצא במרתף, שיש לי שמה כספת זה כמה שנים, ומצאתי על הרצפה מעטפה ובתוכה נירות ערך בשווי של קרוב למאה אלף ל"י, הניירות ערך הי' למוכ"ז בלי שם ובלי שום סימן על המעטפה, הודעתי מזה להבנק ומסרתי אותם להמשטרה, המשטרה מסרה לי קבלה שבמקרה שאף אחד לא יבא לקבל את זה עד ד' חדשים אני מקבל את זה בתור מוצא, המשטרה גם פרסמה בעיתון ואף אחד לא הופיע עד היום.

כנראה הבנק דרש שימסרו לו, אבל ליועץ המשפטי של המשטרה הי' ספק למי זה שייך בתור מוצא לי או לבנק, כי לפני ג' שנים יצא חוק שמי שמוצא איזה דבר ברשות של מי שהוא חייב למסור לבעל הרשות ואם בעל האבידה לא יופיע זה שייך לבעל הרשות, והחליט לפנות לבית המשפט שהם יקבעו, במשרד המשפטים נראה דעתם בהצעת חוק הנ"ל הי' מדובר על רשות היחיד בחוק עצמו לא רשמו רשות היחיד רק רשות של מי שהוא, אבל יכולים לסמוך על הצעת החוק ולטעון שזה לא נקרא רשות היחיד, אפשר שיתחשבו עם חו"ד של רבנים כי בדיני השבת אבידה דבר שלא רשום אצלם יש שסומכים על חו"ד של ד"ת.

חדר הכספות מושכר לכמאתיים איש, ולכולם הרשות לכנס שמה האם זה רשות היחיד, לפי הגהוג בהבנקים מי שיש לו כספת לא יכול ליכנס ולגשת לכספת מבלי להודיע לפקיד של הבנק והוא רושם את שמו ויורד לפתוח לו את הדלת הראשית וכמו כן פותח לו את הכספת כי לכל כספת יש ב' מפתחות וא"א לפתוח אחד בלי השני, אבל בהבנק המדובר הי' אחרת עפ"י רוב הדלת הראשית תמיד הי' פתוחה, ולי יש כספת עם מפתח אחד ככה שאני נגשתי וירדתי לחדר הכספות בלי להודיע לפקיד ולא רשמתי אף פעם את שמי זה תו"ד.

הנה אם הי' ברור לנו שבנדון הזה יש להמעטפה שנמצא דין אבידה ומציאה שהוא של המוצא אי מטעם יאוש הבעלים או מאיזה סבה שעוד ידובר עליו לקמן ב"ה הי' לנו רק לברר הטענה שבין המוצא ובעלי הבנק, והרי בעלי הכספות כאו"א כשוכר אצל בעלי הבנק ומבואר בסי' ר"ס סעי' ד' ראובן הדר עם שמעון בביתו

ומעלה לו שכר אם צבי שבור או גוזלות שלא פרחו נכנסו לתוך הבית זכו בהם שניהם דהוו כשנים השותפים בחצר, ותאמר לכאן שכל השוכרים כלומר כל בעלי הכספות ובעלי הבנק שוים, אלו כשוכרים ואלו כמשכירים, ולחלק את המציאה ביניהם.

אכן כמה תשובות בדבר ראשית הרי מפורש בסי' רס"ח סעי' ג' דחצירו קונה לו המציאה רק כשהיא חצר המשתמרת לדעת בעל החצר, או בעומד בצד שדהו אפי' אינה משתמרת, ובזה שאינה משתמרת ורק שעומד בצד השדה או החצר יש ב' דיעות אי דוקא באומר זכתה לי שדי כמבואר שם, ולפי"ז שהמרתף ששם הכספות ה' פתוחה לכל הבא בלי שמי שהוא יעמוד על המשמר לבדוק את מי שנכנס הרי דינו כחצר שאינה משתמרת ואין החצר קונה לא לבעלי הכספות, גם לא לבעלי הבנק שאינם עומדים בצד לראות כלל, ואז הדין כל הקודם זכה והוא המוצא שהגבי'.

שנית הרי מפורש בסי' רס"ח סעי' ג' ברמ"א דאין חצר קונה במציאה אלא ביודע במציאה, או דאסיק אדעתיה, אבל בדבר שאינו רגיל לבא אין חצירו קונה לו, ודין זה מקורו בכמה ראיות חזקות עהגר"א שם וא' מהראיות ממ"ש ואם ה' משכירו לאחרים אפי' בתוך הבית ה"ת שלו היינו של המוצא, ול"א שיקנה החצר או הבית לבעל הבית, ועי' גתיבות סי' ר"ס אות ח' דכיון דנכנסים ויוצאים השוכרים הדיירים שיש שאינם מקיימי מצות לא הוי עתיד להמצא לבעת"ב, וכן בזה הרי בעלי הכספות אשר נכנסים ויוצאים ובבנק בנדון שלנו שאין פקידי הבנק נכנסים עם כאו"א הו"ל אינו עתיד להמצא לבעלי הבנק, ובודאי דענין כזה אינו רגיל לבא, ומילא שייכא בזה דינו של הרמ"א דאם בא אחר וגטלה שם זכה הואיל ולא ידע בעל החצר במציאה אשר שם קודם שזכה בה השני, ועי' בגתיבות שם אות ג' דאם אינו עתיד להמצא הכל מודים שאין החצר קונה וכל שקדם ומצאו הוא שלו.

שלישית מבואר בש"ך רסי' רס"ח דכמו במוצא אבידה ובא לידו קודם יאוש דקיי"ל דישל"מ לא הוי יאוש גזון כבא באיסורא לידו ולא מועיל שוב היאוש, כך גם אם בא האבידה לחצירו קודם יאוש שוב לא מועיל היאוש, וכ"כ ברסי' רס"ב, והוא דעת הראב"ד והרשב"א ועוד ומסקנתו דאף הרמב"ם מודה באמת לדינא וכל מחלקותם הוא רק בפי' הסוגי', והנה בתשו' מחנה אפרים ה"מ קנין חצר אות ה' כ' דאף לשיטה זו, אם אחרי שבא לחצר נתייאשו הבעלים בדבר שאינו עתיד להמצא או שאינו רגיל לבא הנ"ל דלא קנה החצר אף אם היא משתמרת ממילא לא הוי כבא באיסורא ואח"ז גודע לבעל החצר קנאו ע"י החצר דבכה"ג לא נקרא באיסורא בא לידו, והנתיבות בסי' רס"ב אות א' העלה דאם בא לחצירו לפני יאוש דלא קנה החצר מ"מ אם אח"כ הגבי' בעל החצר הוי כצוות שאינו רוצה בקנין החצר ורצונו לקנות רק בהגבהת ידו, דהו"ל ככל מקבל מתנה וכיו"ב שצוות שלא רוצה בהזכר והשליחות

כך בהשליחות של חצירו ולכן קונהו רק כעת בשעת ההגבהה והוי בהתירא אתי לידי אם בעת ההגבהה הוי כבר אחר יאוש, ושניהם נתכוונו לתרץ דינא דתגר אם שהה כדי לערבו עם פירותיו דקנה התגר שכבר נתיאשו הבעלים כמובא בסי' רס"ב סעי' י"ז ויוקשה הא בא לחצירו ולחנותו של התגר קודם יאוש ותי' בדרכים הג"ל, כוונתנו בזה כי בנדון שלפנינו יש ספק השקול איך הי' נפילת המעטפה מידיו של הבעלים כי אף דקיי"ל בסי' רס"ב סעי' ג' אם הוא דבר שיש לתלות שבעליו הרגישו מיד כשנפל ממנו או מתמת כבדו או מתמת חשיבותו ותמיד הי' ממשמש בו ומרגיש כשנפל ה"ה של מוצאו שהרי נתיאש מיד כשידע שנפל כיון שאין בו סימן וכו' והוא מ"ש ברפא"מ אדם ממשמש בכיסו כ"ש, וניירות ערך בעובדא דידן דומה לזה, אמנם הספק הגדול הוא אם נפל ממנו בעת שלקח מכספת שלו ואולי לקח עוד כמה מעטפות והכניסם בתיק שהי' עמו כרגיל בכיו"ב, ואלו הי' כן שייך דין הג"ל כי נודע לו בודאי שחסר לו מעטפה א' ואולי בכלל לא הוציא אלא א' ונשמת ונפל ולא הכניסו לכיסו או לתיק שלו, בכל אופן נוכל לומר שנודע לו ונתיאש שהרי לא חזר אל פקידי הבנק לדרוש אם לא הביאו מי ובלאה"נ ההלכה הוא שבדבר שאי"ב סימן וממשמש לידע אם הוא אצלו תלי' שנודע לו ונתיאש.

אך אפשר שכשהכניס לכספת שלו מעטפות או מעטפה זאת לשמירה לזמן נשמת מידו ונפל על רצפת המרתף ובאופן זו הרי לא נודע לו שאבדו כי סובר שהכניסו להכספת ואולי עד היום לא נודע לו שחסר ואבד המעטפה.

הנה בכסף הקדשים רסי' רס"ב עורר בספק אם הוא דבר שנודע להבעלים אם דינו של המוצא כא"י אם פרעתין או כא"י אם נתחייבתי לך והניח בצ"ע, אך היינו ספק אם זה הוא מה שחז"ל החליטו שבודאי נודע וממילא אמרי' דמייאש, אבל בנדון ספק שיש לנו אימתי נפל המעטפה אם בההכנסה לכספת ולא נודע לו או בהוצאתו ואז כן נודע זה ספק בעצם העובדא איך הי', וכבר כתבנו בחי' פא"מ בריש הפרק וכן בחי' לחו"מ רסי' ר"ס דבכל מציאה יש לכאוי' ספיקות בזכותו של המוצא כמו בהג"ל שאנו תולין דבודאי נתיאש דשמא נפל משליחו של בעל החפץ או ממי שזיכה לו או מקטן וכיו"ב שמצד הדין אין היאוש שלהם מועיל כלל, ומוכרח לומר דכיון שיש לנו דרש מקרא שכל שאי"ב סימן הוא של המוצא בכלל הדרש הוא נכלל שאף שיש ספיקות כהג"ל וכיו"ב ההכרעה הוא מכח הדרש שהוא כודאי של המוצא ואין מביאים בחשבון כלל שאפשר שישנם ספיקות המבטלות כחו של המוצא, ועוד נדבר מזה הצד האפשרות שהמעטפה נפלה כאשר הכניס להכספת.

בזה באנו רק דאף אם נגיה שנפלה המעטפה כאשר הוציא מהכספת והרגיש בהאבידה אכתי הרי באה להחצר היינו רצפת המרתף קודם יאוש והוי כבאיסורא אתי ולכן אין כאן תורת קנין חצר לאף אחד לא להשוכרים בעלי הכספות ולא לבעל

החצר בעלי הבנק, אבל כבר הבאנו מתשו' מחנ"א דכל שלא קנאו ע"י החצר שאינו הוזה לבא ולהנתיבות משום שאינו עתיד להמצא לרוב הראשונים שוב כשמצאו א' מבני החצר נקרא בהתירא אתי ליד' של המוצא, ובנדון שלפנינו כבר כתבנו דבפרט בבנק המדובר שאין דלת הראשית סגורה, ואפי' בלא זה הרי כיון שיש כמאתיים בעלי כספות נראה דמקרי אינו עתיד להמצא לזה מבעלי הכספות שמצאו והגבי' ממילא לא הוי לדידי' כאיסורא אתי ליד' וכשהגבי' י"ל דכבר נתייאש מי שאבדו דהוי כמעו' שממשמש תמיד והוי רק שלו וכל השאר בעלי כספות וכן בעלי הבנק לגבי דידהו הוי באותה שעה כבאיסורא אתי להחצר שלהם ולא שייכו לקנות המציאה, ובאחרונים נקטו כהש"ך הנ"ל דגם בחצר יש משום באיסורא אתי ליד' ועי' ערוך השולחן בסי' רס"ח דכ"כ לפשוט.

רביעית יש מקום לכאן לומר דכל מה שחצר מושכר קונה לשוכר כהך דסי' ר"ס סעי' ד' הוא רק אם יש להשוכר זכות השתמשות בהחצר וכמש"כ הר"ן הובא בנמק"י במשנה ראה אותן רצין וכו' דכל מה שהוא זכות לו מניחו בחצירו חשיב כידו, והה"ד חצר מושכר כיון שהשוכר מניח כל מה שיש לו בתוכו הוי כידו, ועי' פתיחה לסי' ר' מהנתיבות ד"ה ובענין חצר המושכר וכו', והש"ך בסי' קצ"ח אות ו' הביא מהריטב"א בפ"ק דב"מ דחצר שאין לאדם בו רק דריסת הרגל ללכת בו לבית שיש לו במקום אחר שאינה כחצרו לקנות וכו' דאין חצר שאולה קונה אלא כשהיא שאולה לו להשתמש בו וציין עלה הש"ך גם בסי' שי"ג סוף אות א', ולפי"ז בנדון זה דאין לבעלי הכספות רק דריסת הרגל לגשת אל הכספת שלו ולא להכניס ולהניח או לקבל לשם איזה חפץ, לא יהי' לכל בעלי הכספות זכות של שוכר, ועי' בערוך השולחן סי' ר"ס אות ט' לתרץ הקושי' דבסי' שי"ג גבי זבל בחצר המושכר הוא של המשכיר, וכאן בסי' ר"ס פסק דגם השוכר זוכה במציאה הבאה לשם וכ' דבסי' שי"ג איירי בחצר דאין תשמיש קבוע בו ולכן אין רשות לשוכר אלא לתשמישיו המיוחד לו בה, אבל בבית שמשמש בו תמיד הוי כשותף עם בעה"ב והרי בסי' ר"ס סעי' ג' וסעי' ד' איירי בבית ולא בחצר, אם כי יש לפקפק בזה הבאתי דברו לחזק טעם שכתבנו בזה שלא יהי' לבעלי הכספות כח של שוכרים בחצר, ואלו מצד בעלי הבנק לדונם כבעלי החצר הרי כבר כתבנו שאינו משתמר לדעתם ולא עומדים בצדו, ואינו עתיד להמצא להם כיון שהרבה נכנסים ויוצאים בכל יום, ממילא יוצא דהוי של המוצא.

ולזה אפשר להוסיף קצת דהרי זה המוצא הוא אחד מהמאתיים בעלי כספות ובתשו' רעק"א סי' קל"ב נוטה דעתו במתלוקת שבין הרמב"ם שמזכה להמשכיר והרא"ש וטור שבסי' ר"ס הנ"ל המזכים להשוכר ג"כ ונוטה אל הרא"ש ודעימי' והביא שכ"כ גם הבית מאיר, ובתשו' בית אפרים חו"מ תשו' מ"ד מסיק דהממע"ה ואם תפס השוכר זכה, ומביאם הפת"ש בסי' ר"ס וגם בסי' שי"ג ועיי"ש, והרי

ביארנו בד' טעמים לזכות את המוצא ובוה שהמוצא הוא גם תורת שוכר עליו ואם ימצא איזה גטי' לזכות השוכר נגד המשכיר ולדונם בעלי הכספות נגד הבנק כשוכר ומשכיר עכ"פ הו"ל זה המוצא כתופס והממע"ה. ולא רק נגד המשכיר יש לו עדיפות אלא גם נגד שאר השוכרים כי רק הוא התופס והמחזיק שי"ל בו הממע"ה כמובן.

עד כה הי' דברינו לדון בטענה שבין המוצא ובין בעלי הבנק, וכ"ז לכאן יש לו מקום אם כל הנדון הוא במציאה דשייך להכריע מי הזוכה והי' הנראה לענ"ד מטעמים הנ"ל להכריע לזכות מוצא נגד בעלי הבנק. אבל יש לפנינו עוד חקירות שצריך לעמוד עליהם, הרי המוצא כפי שכותב בעצמו הודיע מיד לפקיד הבנק ומפני שלא הי' לו אימון או בידעו החוק שאין זה המקום הראוי למסור המציאה אליהם מסרו להמשטרה יש לכאן לדון שלא נתכוין כלל לזכות בהמציאה עבור עצמו, מה גם שלניירות ערך יש מספרים סידוריים ויש בזה לדון לפי מש"כ בסי' רס"ב סעי' י"ג אבל כפי שכ' היו כמה ניירות ערך הרי מנין הוא סימן כמ"ש שם סעי' ג', ואפשר גם בסי' המקום איפוא שנמצא כמ"ש שם בסעי' הנ"ל ותכריז המשטרה רק שנמצאו ניירות ערך מהחברה המנפיקם ולא יכריזו המקום שנמצא, ויש בזה תרתי לריעותא, לדונם כדבר שיש בו סימן מספיק ואין הבעלים מתייאשים ושנית כיון שנתכוין להשיבם ולא לזכות בהם הו"ל כבא לידו באיסורא כהגמ' פא"מ כ"א: בדבר שי"ב סי' כו"ע לא פליגי דלא הוי יאוש וכו', ובדף כ"ו: נטלה לפני יאוש ע"מ להחזירו וכו'. לכאן לפי"מ שביאר הרמב"ן שם במלחמות המובא בש"ך רס"י רנ"ט וברו"א הטעם דלא מועיל היאוש אחר שבא לידי המוצא הוא כיון דנתחייב להשיבו נעשה כנפקד ורשות של בעל החפץ וכמו דאינו מועיל יאוש במה שנאבד בביתו שלו כך בזה, והי' מקום לומר עפ"י המבואר בסי' ש"א דבשטרות אין דין שומרים ובני"ד גיירות ערך דינם ודאי כשטרות ויועיל היאוש גם אחרי שבא לידו, אבל יש לפקפק בזה חדא דאפ"ל דרך בחיובי שומרים שמתחייבים זל"ז עדש"כ כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים ומוזה ממעטי' כל שאין גופו ממון כשטרות שאין בהם דין שומרים, אבל חיוב שומר אבידה דעיקרו דרחמנא שעבדי' בעכ"ח כמ"ש בב"ק ג"ו: י"ל דלא נמעטו שטרות וכו' ותורת השבת אבידה ודאי דשייך בהו כמבואר בפ"ק דב"מ כ' ובסי' רס"ז סעי' ד', ועוד דפשוט דאף אם אין עליו חיוב שומר מ"מ מחויב לשמור מכל היזק אף אם אינו אפי' שומר חינם כמבואר בסי' ש"א ועוד מקומות, וא"כ אכתי שייכו דברי הרמב"ן לדון את המוצא כנפקד וביתו ורשותו של בעל החפץ, ושאני מש"כ בסמ"ע אות ז' ושם בהגהות הגרעק"א בהבנת דברו במוצא שסבור שהוא נפל מגוי ואח"כ נודע שהוא של ישראל די"ל שהועיל היאוש כשכבר בידו דשם לא שייך כלל חיוב לשמרו שלא יופסד.

אמנם חשבתי ליסוד גדול בנדי"ז במושכל ראשון דידוע דבכספות מכניסים

שוכריהם כל אשר רוצים ממטבע חוץ וחפצי ערך גם ל"י בלי שמי שיבקר ויבדוק מה וכמה ואף את זהות המכנים לא בודקים, והרבה פעמים משתמשים בכספות אלו להטמין הון השחור כלומר מה שהסתירו מפני מס הכנסה שלא יטילו עליהם ולא יוודעו גם מקור הכנסות של סכומים גדולים כאלו, ולפיכך עולה עה"ד שמי שאבד ממנו המעטפה הזו כדאי לו לוותר עליו שלא יוודע בעלותו על הכספת ועל הניירות שבהמעטפה, ואומדנא די מוכח במה שלא בא ע"ע אל הבנק לדרוש אולי מי מסרם אליהם, גם לא נסה להתקשר אל המשטרה אחרי שכ"כ פרסמו אלא אדרבה אולי מסבה זו שנודע לו שכבר הגיע לידי המשטרה לא יפיל עצמו לפח להסתבך בחקירות דרישות, ועונשים כבדים הצפוי' בכיו"ב הנה בגמ' פא"מ כ"א: בזוטו של ים וכו' אע"ג דאית בי' סימן רחמנא שריי' ואפי' באת ליד המוצא לפני יאוש דהוי כהפקר ממש, ולקמן כ"ד, המציל מן הארי וכו' ומן זוטו של ים וכו' המוצא בסרטיא ופלטאי וכו' הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשים ושם מסקי' דאיירי ברוב גוים ופי' הרא"ש דהך מפני שהבעלים מתייאשים קאי רק אסיפא בסרטיא וכו' דרוב גוים הוא רק סבה שמתייאש אבל צריך שידע שאבד אבל בזוטו של ים וכו' אי"צ שידע ולא שיתייאש דהוי הפקר ממילא, אמנם לקמן כ"ד: רבא הוה שקיל ואזיל בתרי' דר"נ בשוקא דגילדאי וכו' א"ל מצא כאן ארנקי מהו א"ל הרי אלו שלו בא ישראל ונתן בה סימן מהו א"ל הרי אלו שלו, והלא עומד וצוות, נעשה כצוות על ביתו שגפיל ועל ספינתו שטבעה בים ובפלפולא חריפתא שם בסי' ז' אות ח' העיר איך הביא הרא"ש דברי רבא אחר מש"כ בסי' ו' לחלק בין זוטו של ים דאפי' צוות וכו' הוי כהפקר ואלו בסרטיא וכו' אמרי דודאי מתייאש ועכ"פ צריך יאוש והביא שמדברי הרמב"ם נראה שאינו מחלק כלל ומפרש מ"ש מפני שמתייאשים היינו דודאי כן הוא ואין נפ"מ ביאושו וכבר האריכו בדרישה בסי' רנ"ט גם ק"ז בתשו' צ"צ תשו' פ"ט כי בשו"ע שם סעי' ג' כ' ומצאה במקום שרוב העוברים שם גוים אינו חייב אפי' אם ידע שמישראל נפלה ויש בה סימן, שודאי נתיאשו הבעלים וכגון שהוא מדברים שיש לתלות שידע מיד בנפילתו, הרי שהצריך שיהי' דבר שנודע להאובד ורק דתלי' שנתייאש מפני שהרוב גוים ובעל האבידה חושב שגוי מצאו ולכן ודאי שמתייאש, ואלו בסעי' ו' בזוטו של ים וכו' אפי' הבעל עומד וצוות הרי אלו שלו, ואלו בסעי' ג' ברוב גוים לא העתיק בשו"ע עובדא דרבא במש"כ אפי' עומד וצוות. ויש מחלקים בין צוות מיד דבזה גבי זוטו של ים וכיו"ב ג"כ הוי הפקר, אבל ברוב גוים בצוות מיד לא הוי כהפקר רק אם צוות אח"כ אמרי' דודאי מתייאש מיד כשנודע לו ועי' בצ"צ הנ"ל ובערך ש"י כאן בסי' רנ"ט ועהגרא בסעי' הנ"ל, ואף דמדברי הרמב"ם נראה כמ"ש הפלפולא חריפתא שאינו מחלק וגם בדברי הטור אין הכרע כמ"ש, אך דברי השו"ע מוכיחים לחלק כנ"ל.

וא"כ בנ"ד"ז שיש ב' לריעותא הנ"ל שיש סימן בניירות הערך עכ"פ כמה המספר שהי' בהמעטפה ובדבר שיש בו סי' צריך יאוש, ולזה צריך שנודע לו שאבדו וכבר כתבנו שאפשר שנפל ממנו כשהכניסו להכספת וע"ע לא נודע לו כי בזה לא שייך שממשמש בו שאמרו גבי ממון, כי סובר שהכניסו, גם צריך שיבא ליד המוצא אחרי שכבר נודע לו, ולכן אף לצד נפל כשהוציא המעטפה או עם עוד מעטפות ומשמש מיד אבל כיון שיש בו סימן אינו מתייאש אלא ברוב גוים, והה"מ כ' בפ"ד מהל' גזילה אם הוא ספק אם נודע לבעלים שאבד אזלי' לחומרא שמא בא לידו של המוצא באיסורא אף שהוא התופס, ולהחליט ולומר דבזה"ז רוב המוצאים אבידה אינם מחזירים ולענין זה גדונים הרוב כאנשי דלא מעלי ומתייאש מיד כשממשמש צ"ע, וגם נשאר הספק שמא נפל כשהכניסו להכספת וע"ע לא נודע לו מהאבידה.

ואחרי הצעת הסוגי' הנ"ל עם מה שדנו בו הבאים אחרי השו"ע הי' אפ"ל דדוקא אם הנדון הוא כהך דרוב גוים מצויים שהוא רק מסבת המוצא שלא יחזירו דבזה יש עוד מקום לחשוב שכמו כן אפשר שמצאו ישראל שג"כ נמצאים רק שרובם הם גוים לכן צריך שיוודע לו או שיהי' דבר שודאי נודע לו כהך דארנקי הנ"ל ותלי' שודאי נתייאש, אבל אם הסבה הוא מצד בעל החפץ שאינו רוצה לחזור אחריו ואף אם יודע לו לא רוצה לגלות את בעלותו מיראת עונשים וקנסות שזה יהי' עדיף כזוטו של ים ורק דשם יש הדרש שאבודה ממנו ומכל העולם והוי כהפקר ממש וצריכים אנו להדרש כי סוף סוף יש שהוא צועק שאינו מתייאש מ"מ דגים אותו כצועק על ביתו שנפל וכו' אבל בכמו נ"ד שבעל החפץ אינו רוצה לגלות בעלותו אף בלא דרש הנ"ל יהי' מובן שהתייאש והסתלק לחשוב שעוד יזדמן סבה שאינו שכיח כלל שיוכל להשיבו אליו, ממילא אפ"ל דבזה אף להשו"ע והרא"ש הנ"ל גדון כעדיף מדין של רוב גוים הנ"ל ואף בלא נודע לו או בבא ליד המוצא קודם יאוש כי יש כאן סימן אבל גדון שלנו יהי' יותר קרוב לדינא של זוטו של ים וכו' שאין אנו צריכים לידיעתו וליאושו ורק דשם הוא מסבה איך שנאבד, ובזה הוא מסבה של האובד.

ויש לדמות מ"ש למש"כ בש"ך רס"י שנ"ח דמותר ליקח משל חבירו דבר שאם הי' יודע לא הי' מקפיד דגם אביי דקיי"ל כותי' דישל"מ לא הוי יאוש הוא רק שאלו הי' יודע שנאבד הי' מתייאש זה לא מועיל אם עכשיו לא יודע, אבל בדבר שאלו הי' יודע היכן הוא אצל מי הוא ג"כ הי' מתייאש מועיל אף לדידן עיי"ש שכ' דתוס' והג"א והגה"מ הם נגד חדושו הנ"ל, אך ניד"ז עדיף דשם מה שאנו רוצים לדון כמתייאש הוא מסבת מיעוט ערכו של האבידה וענין כזה לעולם אינו ברור ולא בכל האישים שזה, אבל בנ"ד"ז שהוא מפני מורא מסכנה ועונש חמור ואם ההשערה הנ"ל הוא אומדנא די מוכח בודאי אפי' הי' רואה שמי שהוא נטלו בפניו לא הי' מגלה עצמו ובכיו"ב יצדקו דברי הש"ך דגם לדידן ישל"מ הוי יאוש, ולפום ריהטא כל אשר

מנגד לחידושו של הש"ך כג"ל בנידון דידן לא נמצא נגדו בסוגי' דישל"מ לפענ"ד. ומכיון דאם הי' חל מצות השבת אבידה הי' ג"כ על המוצא ולא על כל אחרים כמו בעלי הבנק או בעלי כספות, וא"כ הוא המוחזק והתופס ממילא ממנ"פ צריך המשטרה להשיבו אל תח"י דוקא, ואף אם לא נסמוך על חידוש הנ"ל אלו הי' כאן תובע נגדו, אך באשר הוא לע"ע יבא המוצא מטענה מב' הצדדים.

הנה אכתי יש לתת לב למה שהערנו שהמוצא במה שהודיע מיד להבנק, גם מה שמסרו שוב להמשטרה אם יש בזה גלוי דעת שלא הגבי' לזכות בו, ורק להשיבו לבעליו הי' כל כוונתו.

אמנם י"ל אדרבה ממה שלא מסרו להבנק מוכח דידע מהחוק דהמשטרה מטפלת למצא את בעל האבידה ואם לא מוכים את המוצא הישר והתמים שהכניס אליהם המציאה, ויש קצת דמיון ממש"כ בס"י רס"ב סעי' ב' באבידה של שותפים שאינו יוצא שיעור פרוטה לכאו"א שיעור המחייב להשיב האבידה, אבל אפשר שקצת מהם מחלו לחברם עד שיוצא שעי"ז יש שיעור אבידה לא' ואחר שכבר בא ליד המוצא נתברר שלא מחלו לא' הרי הוא של המוצא, ואף שכשבא לידו הי' ספק של חיוב השבה ועתהגר"א שם דרך ידיעה הברורה של האובד צריך להיות שלא יהי' ישל"מ, אבל המוצא אי"צ שיהי' לו ידיעה ברורה שיש לו בו זכות לעצמו, והביא רא"י מגמ' כ"ג: בכופרא דבי מעצרתא א"ל זיל שקול לנפשך וכו' וכי ס"ד דהאי גברא לא ידע דיאוש גורם היתר וזכות אלא האי גברא לא ידע אם נתייאש בעל החפץ, מוכח דאף אם המוצא לקחו אל ידיו כשלא ידע שנתייאש בעל החפץ ורק אח"כ נתברר לא נקרא באיסורא בא לידו, ורק דשם איירי שעדיין הוא תח"י כשנתברר האמת שזכה בו וכאן כשמתברר לו שיש לו זכות עפ"י ד"ת כבר יצא מתח"י אל המשטרה, אמנם שפיר י"ל דמסירתו לשם אין אומר הסתלקות תפיסתו כי תומ"י נותנים לו קבלה המפרש שאם לא ימצא בעל החפץ ימסרו לו להמוצא, והו"ל כנפקדים שלו על הספק כמובן.

ועדיף ממה שמצינו בסוגי' דמגבי' מציאה לחברו בפ"ק דב"מ גיטין וכן בתוס' ביצה ל"ט דאם מי שהגבי' עבורו לא זכה אז חוזר הזכות אל המגבי', כי כאן עלה ע"ד גם מעיקרא שאפשר שיצא הזכות עבורו, ואם מתכוין להשיב הוא רק אם המצוה היא מחייבו, ואם אין ההלכה של מצות השבת אבידה, לא הוצאו מרשותו ובעלותו וזכות שלו, ועדיף הרבה מהא דמגבי' מציאה לחברו כמובן.

וכאשר יוחזר המציאה ליד המוצא כפי הנ"ל יש לעיין אם בכה"ג יש מקום של החזרה לצדי"ש המובא בכמה מקומות בהלכה זו כי לא כל הענינים שוים בזה, את זה ראיתי להעלות בלי להאריך בהמקורות של כל הענפים וצדדים שבניד"ז, ואחתום בברכת כט"ס ברו"ג.

מציאה בחרר הכספת של בנק

בנדון שנשאלתי במעשה שהיה לפני שנה בערך שאחד מצא בבנק על יד הכספת גיירות ערך עטופים במעטפה, וכבר היתה האבידה במשטרה והודיעו בעתונים, ומכיון שלא בא בעל האבידה, החזירה המשטרה את האבידה להמוצא, ועתה בא הבנק בתביעה להמוצא שהאבידה שייכת להבנק מכיון שהאבידה נמצאה ברשות הבנק והם קנו את האבידה, והמוצא טוען כיון שהכספת היתה מושכרת למאתיים אנשים אשר יש להם מפתחות ללכת ולפתוח את הכספת הוה השטח שעל יד הכספת חצר שאינה משתמרת אשר אינה קונה אבידה לבעליה.

נראה כי בודאי צדקו דברי המוצא את האבידה כי בעלי הבנק אין להם שייכות להאבידה, כי אף דאנן קיי"ל כרבנן דאפילו במצא במקום רוב עכו"ם חייב להכריז בדבר שיש בו סימן ואפילו במקום שהרבים מצויים שם כמש"כ התו' בב"מ דף כ"ד ע"א ד"ה אם עיי"ש היינו רק לגבי חיוב הכרזה, דלא אמרינן דהבעלים מתייאשים שמא ימצאוהו אינשי דלא מעלי, וגם מצד סברא דכל היכא דאפשר לתקוני להשיב ממון לבעלים ע"י הכרזה מתקנינן כמש"כ תו' סברא זו בב"מ דף כ"ג ע"א ד"ה והא ע"ש, אבל לענין שיקנה בעל החצר שהרבים מצויים שם בודאי אין החצר קונה לבעליה, כיון דהוה חצר שאינה משתמרת וכמבואר בגמרא דהמוצא מעות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובכל מקום שהרבים מצויים שם דהרי אלו שלו, ולא אמרינן דזה שייך לבהכ"נ, והבהכ"נ יקנה האבידה, אף דלדעת הרמב"ן בב"ב דף ע"ט יש דין וקנין חצר להקדש, וע"כ משום דהוה חצר שאינה משתמרת. והא דהוכיחו תו' בב"מ דף כ"ו ד"ה דשתיך מהא דתנן מצא מעות לפני השלחני הרי הוא שלו, דמעות כיון דהוה דבר קטן ואין סופו להמצא אין החצר קונה ולהכי אין השלחני קונה את המעות מדין חצר, אף דהתם לפני השלחני רבים מצויים שם ולא הוה חצר המשתמרת, ובין כך לא קני, היינו משום דתו' לטעמייהו אזלי דס"ל לעיל בב"מ דף י"א ע"א ד"ה זכתה דבבב"מ משתמרת אם עומד בצד שדהו אפילו אינו אומר זכתה לי שדי נמי שדהו קונה לו, ולהכי כיון שהשלחני עומד שם בחנותו הוה עומד בצד שדהו, ושפיר היה קונה אי לאו דמעות הוה דבר שאין סופו להמצא, ועי' בשמ"ק

ב"מ דף כ"ז ע"ב בשם הרמב"ן והרשב"א דהיכא דהבעה"ב רוצה שרבים יכנסו לתוכו אין דין חצר שאינה משתמרת עלה, אלא דין רה"ר יש לה, וכש"כ הכא דלא היה שם מנהל הבנק, ולא היה עומד בצדה, וכ"ז אם היה הנדון בדבר דלא שייך שם יאוש שלא מדעת, אבל בנדון דידן שנפל לשטח וברשות הבנק לפני יאוש בודאי אין החצר קונה להבנק כיון דבאיסורא אתא לידיה לפני יאוש כדכתב הרשב"א שם בשמ"ק, וכבר נפסק בשו"ע חו"מ סי' ר"ס סעיף ג' במוצא מציאה בכותל חדש אם בעה"ב הודה שהם מציאה הרי הם של המוצא, והוא מדברי הרמב"ם וכתב שם המ"מ דטעמא שלא קנה בעל הכותל מדין חצר לפי שנתחור פתוח לרה"ר והוא חצר שאינה משתמרת עיי"ש.

תבנא לדינא דאין לבעל הבנק שום זכות בהאבידה, ובעל האבידה ישאל למורה הוראה מה יעשה עם האבידה.